

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ І ТУРИЗМУ УКРАЇНИ

Державний методичний центр навчальних закладів
культури і мистецтв України

САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ З ДИСЦИПЛІНИ “ТЕОРІЯ МУЗИКИ”

**Методичні рекомендації
для вищих навчальних закладів
культури і мистецтв I–II рівнів акредитації**

**Спеціальність
“Народна художня творчість”**

**Спеціалізація
“Народне пісенне мистецтво”**

Київ 2007

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ І ТУРИЗМУ УКРАЇНИ

Державний методичний центр навчальних закладів
культури і мистецтв України

**САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ “ТЕОРІЯ МУЗИКИ”**

Методичні рекомендації
для вищих навчальних закладів
культури і мистецтв I–II рівнів акредитації

Спеціальність
“Народна художня творчість”

Спеціалізація
“Народне пісенне мистецтво”

Київ 2007

Видання здійснено на замовлення Державного методичного центру навчальних закладів культури і мистецтв України

САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ

З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ “ТЕОРІЯ МУЗИКИ”

Методичні рекомендації для вищих навчальних закладів культури і мистецтв

I–II рівнів акредитації. – Вінниця: НОВА КНИГА, 2007. – 24 с.

Укладач	А. В. Копитова – викладач Ніжинського училища культури і мистецтв ім. М. Заньковецької
Рецензенти:	Л. В. Костенко – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри вокально-хорової майстерності Ніжинського державного університету ім. М. В. Гоголя О. В. Березовенко – викладач КВНЗ “Київське обласне училище культури і мистецтв” М. М. Юрченко – викладач Тульчинського училища культури
Редактор	О. Й. Погребна
Відповідальний за випуск	Т. Ф. Стронько

Навчальне видання

Формат 60×84/16. Папір офсетний. Друк ризографічний
Ум. друк. арк. 1,4. Наклад 100 прим.

ПП “НОВА КНИГА”

21029, м. Вінниця, вул. Квятека, 20;

Тел./факс: (0432) 52-34-82, 52-34-81

E-mail: zbut@novaknyha.com.ua

Свідоцтво про внесення суб’єкта видавничої справи до державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції ДК № 2646 від 11.10.2006 р.

© Державний методичний центр навчальних закладів культури і мистецтв України, 2007

Самостійна робота є основною формою опанування навчальним-матеріалом у позаурочний час.

На позааудиторну самостійну роботу студентів з терміном навчання 2 роки і 10 місяців на спеціалізації “Народне пісенне мистецтво” відводиться 27 годин.

Дані методичні рекомендації спрямовані на те, щоб допомогти студентам в систематичній, послідовній організації самопідготовки з дисципліни “Теорія музики” від заняття до заняття, від теми до теми. Згідно з принципами дидактики методичні рекомендації передбачають, перш за все, свідоме, активне, глибоке засвоєння основних теоретичних положень музичної грамотності. Це створює фундамент для оперування цими положеннями на практиці при виконанні усних та письмових вправ та вправ на фортепіано у навчальному процесі згідно з тематичним планом занять.

Теми, запропоновані студентам з дисципліни “Теорія музики” для самостійної роботи над ними, розроблені таким чином, щоб студенти могли звернутися до списку літератури, скористатися планом виконання кожної роботи, а також питаннями по самоконтролю.

Особливо актуальними для студентів є короткі методичні вказівки до виконання цих робіт. Вони також допоможуть студентам краще засвоїти та опанувати навчальний матеріал в процесі самостійної роботи над ним.

ТЕМА 1. МУЗИЧНА СИСТЕМА. ПОРЯДОК ПОЯВИ ОБЕРТОНІВ.

Методичні вказівки: самостійне засвоєння студентами даної теми складає певні труднощі при її опрацюванні в позаурочний час, тому студенти повинні зацікавитись змістом матеріалу на занятті в класі і, головне, зрозуміти його.

Отже, викладач на практичному занятті при ознайомленні з цією темою має в дохідливій формі розтлумачити поняття про звук як фізичне явище і, головне, про акустику як розділ фізики, що вивчає природу звука.

Такий підхід до викладення матеріалу теми логічно підведе до розмови про музичний звук та його фізичні властивості. Студенти повинні зрозуміти, яке велике практичне значення має засвоєння в процесі самостійної роботи над темою таких фізичних властивостей звука як висота, сила, тривалість і тембр.

Важливо зробити акцент на тому, що теорія музики має справу майже виключно зі звуками з ясно вираженою висотою, а також пояснити, від чого залежить висота звука. Доречно використати наочність у вигляді схеми коливань джерела звука (струни).

План.

1. Звук як фізичне явище.
2. Залежність висоти звука від частоти звукових коливань.
3. Порядок появи обертонів.
4. Схема коливань джерела звука (струни).

Література:

1. *Способін І. В.* Елементарна теорія музики. – М.: Музика, 1984. – С. 5–9.
2. *Павлюченко С.* Елементарна теорія музики. – К.: Музична Україна, 1997. – С. 3–7.
3. *Вахромєєв В. А.* Елементарна теорія музики. – М.: Музика, 1975.

Питання по самоконтролю:

1. Що таке звук як фізичне явище?
2. Від чого залежить висота звука?
3. Як виникають обертони? Наведіть приклади.
4. Замалювати схему коливань джерела звука.
5. Заграйте обертони від *до* малої октави по порядку з 1 по 8.

ТЕМА: ЗАГАЛЬНА СИСТЕМА КЛЮЧІВ. КЛЮЧІ ДО.

Методичні вказівки: В даній темі треба відмітити, що застосування ключів До залежало від того, для якого людського голосу призначалася дана мелодія. Застосування такої кількості ключів ґрунтувалося на прагненні уникати додаткових ліній.

Основа цієї системи полягає ось у чому: *до* першої октави завжди вміщується на лінії; у таблиці середні п'ять ключів До лежать на п'яти лініях нотного стану; ліворуч від цих ключів лежать такі ключі, в яких До першої октави припадає на першу й другу додаткові лінії знизу; праворуч від ключів До лежать такі ключі, в яких До першої октави припадає на першу й другу додаткові лінії вгорі. На додаткових лініях ключа не ставлять.

План.

1. Види ключів.
2. Зв'язок вокальної музики XVIII ст. за системою ключів До.
3. Практичне застосування ключів До.

Література:

1. *Способін І. В.* Елементарна теорія музики. – М.: Музика, 1984. – С. 14–15, 21, 22.
2. *Павлюченко С.* Елементарна теорія музики. – К.: Музична Україна, 1997. – С. 17–19.
3. *Вахромєєв В. А.* Елементарна теорія музики. – М.: Музика, 1975.

Питання по самоконтролю:

1. Назвіть усі види ключа До.
2. Чому скрипковий та басовий ключі є найуживанішими, головними?
3. Для чого застосовують різні ключі?
4. Які інструментальні партії нотуються в теноровому, альтовому, скрипковому, басовому ключах?

5. Який взаємозв'язок між співацькими голосами і системою ключів До?

ТЕМА: ЗНАКИ СКОРОЧЕННЯ ТА СПРОЩЕННЯ НОТНОГО ПИСЬМА.

Методичні вказівки: при вивченні даної теми потрібно звернути увагу на правильне написання, а також практичне застосування знаків скорочення та спрощення нотного письма.

Дана тема доступна для самостійного засвоєння, але викладач повинен актуалізувати увагу студентів на тому факті, що без твердих знань теоретичних положень цієї теми неможливо грамотно оперувати музичними текстами при вивченні музичних дисциплін на всіх спеціалізаціях і, зокрема, на спеціалізації "Народне пісенне мистецтво".

Знання знаків скорочення та спрощення нотного письма поступово повинні перейти в уміння, а потім – у навички їх використання на практиці.

План.

1. Знаки повторення більш об'ємних частин музичного твору /вольта, реприза/.
2. Знаки повторення дрібніших частин твору (повторення такту, паузи, повторення фігури та таке інше).
3. Знаки рівномірного повторення одного звуку або співзвуччя і *tremolando*.
4. Октавні знаки.

Література:

1. *Способін І. В.* Елементарна теорія музики. – М.: Музика, 1984. – С. 188–191.
2. *Павлюченко С.* Елементарна теорія музики. – К.: Музична Україна, 1997. – С. 152–157.

Питання по самоконтролю:

1. Назвіть способи, за допомогою яких визначається повторення фраз та окремих частин музичного твору.
2. Які існують способи для позначення повторення окремих тактів та окремих невеликих мелодичних зворотів?
3. Що таке тремоло?
4. Як позначається повторення одного й того ж самого звуку?
5. Як можна позначити паузу, яка триває кілька тактів?
6. Що означає вираз *con – 8 – va*, який стоїть під або над окремою нотою?

ТЕМА: ЛАДИ НАРОДНОЇ МУЗИКИ У ПРИКЛАДАХ (ТВОРАХ УКРАЇНСЬКИХ ТА РОСІЙСЬКИХ КОМПОЗИТОРІВ).

Методичні вказівки: При виконанні цієї теми, слід звернути увагу на те, що до загальних ознак діатонічних семиступеневих ладів належать наступні:

- 1) їхні сім ступенів можуть бути розміщені по чистим квінтам;
- 2) між сусідніми ступенями їх гам утворюються п'ять великих секунд і дві малі секунди, причому ці малі секунди віддалені одна від одної на чисту квінту.

Пентатоніка близька до діатоніки тим, що в ній відсутній хроматизм і можливе розташування ступенів по чистим квінтам, але в її звукокоряді не має малої секунди.

План.

1. Особливі види діатонічного мажору і мінору.
2. Лади народної музики грецького походження:
 - а) іонійський
 - б) лідійський
 - в) міксолідійський
 - г) еолійський
 - д) фрігійський
 - е) дорійський

3. Лади народної музики, вироблені в процесі розвитку народної музики та професіональної творчості:

- а) думний
- б) циганський
- в) двічі гармонічний мажор.
- г) гуцульський.

4. Застосування пентатоніки в творах композиторів та народних піснях.

Література:

- 1. Савчук Н., Матійце Л. Українська пісня на уроках сольфеджіо. – Львів, 1995.
- 2. Спосіб І. В. Елементарна теорія музики. – М.: Музика, 1984. – С. 136–150.
- 3. Павлюченко С. Елементарна теорія музики. – К.: Музична Україна, 1997. – С. 112–124.

Питання по самоконтролю:

- 1. Охарактеризуйте лади народної музики, порівнюючи їх з натуральним мажором або натуральним мінором.
- 2. Побудувати:
 - а) дорійський лад від звуків: мі, фа;
 - б) фрігійський лад від звуків: фа \sharp , соль;
 - в) лідійський та міксолідійський лад від звуків: сі \flat , ре;
 - г) двічі гармонічний мажор, гуцульський від звуків: ля, сі;
 - д) думний, циганський лад від звуків: ре, мі;
 - е) пентатоніку мажорну та мінорну від звуків до \sharp , фа, соль \flat .
- 3. Визначити, в яких ладах написано дані мелодії.

Allegro vivo

Помірно

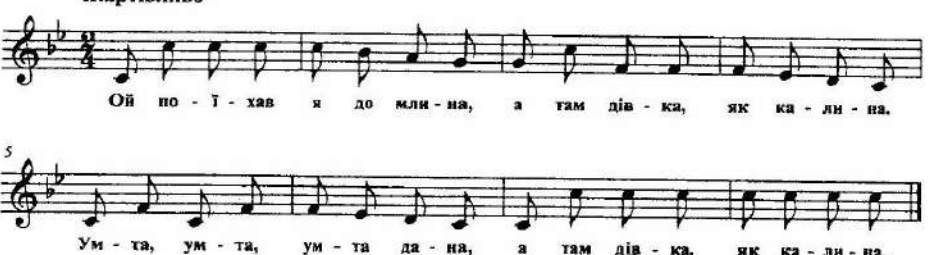

Ой, чом не при-йшов, як мі - сяць зі - йшов.

Як я те - бе жда - ла. Чи ко - ня не мав,

чи стеж - ки не знав? Чи ма - ти не пус - ка - ла?

Жартівливо

Ой по - ї - хав я до мли - на, а там дів - ка, як ка - ли - на.

Ум - та, ум - та, ум - та да - на, а там дів - ка, як ка - ли - на.

Moderato

Allegretto

ТЕМА: ПОЛІАДОВІСТЬ ЯК ПРОВІДНИЙ ПРИНЦИП МУЗИКИ ХХ СТОЛІТТЯ. ДЖАЗ ЯК ВИД МИСТЕЦТВА.

Методичні вказівки: тема “Джаз як вид мистецтва” у студентів завжди викликала цікавість, бажання працювати з додатковою літературою, музичним матеріалом, розвивати творчий пошук. Отже, дану тему викладач може перевіряти у формі доповіді, повідомлення, реферату, написаного студентом.

Згідно плану можна підібрати собі тему для відповіді. Оцінка підвищується, якщо свою відповідь студент зможе проілюструвати (виконати джазовий твір на музичному інструменті або проспівати).

План.

1. Історія виникнення джазу.
2. Вплив трудової пісні американських негрів на формування та розвиток джазу.
3. Блюз. Три періоди еволюції блюзу:
 - а) архаїчний
 - б) класичний
 - в) сучасний.
4. Фортепіанна музика раннього джазу.
5. Період свінгу.
6. Сучасний джаз.
7. Композитори та музиканти, які вплинули своєю творчістю на розвиток і популяризацію джазу як виду мистецтва.

Література:

1. *Симоненко В.* Мелодії джазу. К.: Музична Україна, 1984.
2. *Сарджент І.* Джаз. М.: Музика, 1987.
3. *Юцевич Ю.* Словник музичних термінів К.: Музична Україна, 1977.

ТЕМА: МАЖОРНІ ТА МІНОРНІ ДІЄЗНІ ТОНАЛЬНОСТІ

Методичні вказівки: Для того, щоб уміти орієнтуватися в усіх тональностяхі визначати їх за ключовими знаками, слід пам'ятати, в якому порядку ці знаки з'являються.

Оскільки дієзні тональності чергуються у квінтовому порядку вгору (або квартовому вниз), то їхні ключові знаки додаються у тому ж порядку. Корисно пам'ятати, що останній з ключових знаків належить VII ступеню даної дієзної мажорної тональності.

План

1. Поняття тональності.
2. Система дієзних тональностей.
3. Визначення тональностей за ключовими знаками.
4. Гармонічний і мелодичний мажор.

Література:

1. *Способін І. В.* Елементарна теорія музики. – М.: Музика, 1984. – С. 92, 96, 99–101.
2. *Павлюченко С.* Елементарна теорія музики. – К.: Музична Україна, 1997. – С. 79, 83, 84.
3. *Вахромєєв В. А.* Елементарна теорія музики. – М.: Музика, 1975. – С. 94–97, 100.

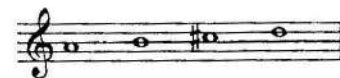
Питання по самоконтролю:

1. Що таке тональність?
2. Перелічити дієзні тональності за порядком їхньої побудови.
3. В якому порядку додаються ключові знаки альтерації у дієзних тональностях?
4. Перелічити всі дієзні мажорні та мінорні тональності за літерною системою.
5. Який вид мажору називається гармонічним?

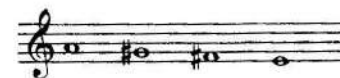
6. Який вид мажору називається мелодичним?

7. В якій мажорній тональності даний тетрахорд буде верхнім, а в якій – нижнім?

а)

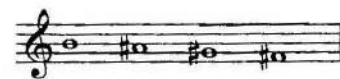
б)

в)

г)

8. Яким тональностям належать дані мелодичні звороти?

ТЕМА: МАЖОРНІ ТА МІНОРНІ БЕМОЛЬНІ ТОНАЛЬНОСТІ.

Методичні вказівки: при вивченні бемольних тональностей слід пам'ятати, що порядок їх визначення є протилежним порівняно з дієзними, а, отже, ключові знаки додаються по квінтах вниз (або по квартах вгору). При цьому передостанній ключовий знак відповідає назві даної бемольної мажорної тональності.

План.

1. Система бемольних тональностей.
2. Визначення тональностей за ключовими знаками.
3. Гармонічний і мелодичний мінор.

Література:

1. *Способін І. В.* Елементарна теорія музики. – М.: Музика, 1984. – С. 94, 95, 105–107.
2. *Павлюченко С.* Елементарна теорія музики. – К.: Музична Україна, 1997. – С. 83, 84, 88–96.
3. *Вахромєєв В. А.* Елементарна теорія музики. – М.: Музика, 1975. – С. 98, 104–110.

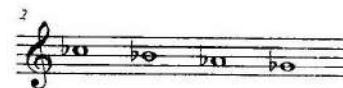
Питання по самоконтролю:

1. Перелічіть бемольні тональності за порядком їхньої побудови.
2. В якому порядку додаються ключові знаки альтерації у бемольних тональностях?
3. Який лад називається мінорним?
4. Яку характерну ознаку має гармонічний мінор?
5. Що таке мелодичний мінор і як він утворюється?
6. В якій мажорній тональності даний тетрахорд буде верхнім, а в якій – нижнім?

а)

б)

в)

г)

7. Яким тональностям належать дані мелодичні звороти?

ТЕМА: ТРИТОНИ У НАТУРАЛЬНОМУ ТА ГАРМОНІЧНОМУ МАЖОРІ.

ТРИТОНИ У НАТУРАЛЬНОМУ ТА ГАРМОНІЧНОМУ МІНОРІ.

Методичні вказівки: В даній темі слід звернути увагу на побудову та розв'язання тритонів, а також чітко усвідомлювати, що розв'язання тритонів пов'язано з тяжінням нестійких ступенів, що входять до їх складу. Відповідно зб. 4 розв'язується у велику чи малу сексту, зм. 5 – у велику чи малу терцію.

Складність цієї теми полягає у тому, що студенти роблять помилки при знаходженні в тональності тих ступенів, на яких будуються тритони, а також при розв'язанні нестійких ступенів у стійкі. Для правильного виконання завдань по побудові та розв'язанню тритонів потрібно добре знати тональності, а також матеріал про роль ладового тяжіння між стійкими і нестійкими звуками.

План.

1. Побудова тритонів у натуральному мажорі та мінорі.
2. Побудова тритонів у гармонічному мажорі та мінорі.
3. Розв'язання тритонів у натуральних та гармонічних ладах.

Література:

1. *Способін І. В.* Елементарна теорія музики. – М.: Музика, 1984. – С. 112–113.
2. *Павлюченко С.* Елементарна теорія музики. – К.: Музична Україна, 1997. – С. 102–103.
3. *Вахромєєв В. А.* Елементарна теорія музики. – М.: Музика, 1975. – С. 123.
4. *Афонина Н. Ю.* Упражнения по элементарной теории музыки. – Л.: Музыка, 1986. – С. 111, № 5, 6.

Питання по самоконтролю:

1. Що таке тритон?
2. Між якими натуральними ступенями утворюються тритони?
3. Як розв'язуються тритони?
4. Як відрізнити на слух збільшену кварту від зменшеної квінти?
5. Побудувати зб. 4 від звуків: мі^b, сі^b, фа, до. Визначити тональності та розв'язати.
6. Побудувати зм. 5 від звуків: фа[#], ля, ре, соль[#]. Визначити тональності та розв'язати.
7. Визначити та розв'язати дані інтервали:

ТЕМА: ХАРАКТЕРНІ ІНТЕРВАЛИ У ГАРМОНІЧНОМУ МАЖОРІ ТА МІНОРІ

Методичні вказівки: В даній темі слід звернути увагу на те, що характерними називаються ті інтервали, які утворилися у зв'язку з пониженням VI ст. у гармонічному мажорі та підвищенням VII ст. у гармонічному мінорі (тобто, характерні лише для гармонічних ладів). Розв'язання зб. 2 і зм. 7 обома звуками, тому що будуються вони на двох нестійких VI та VII ступенях ладу, а зб. 5 – зм. 4 утворюються одним стійким, а другим нестійким ступенем і тому розв'язуються ці інтервали одним звуком, інший залишається на місці (стійкий).

План.

1. Побудова та розв'язання характерних інтервалів у гармонічному мажорі.
2. Побудова та розв'язання характерних інтервалів у гармонічному мінорі.
3. Використання характерних інтервалів в творах композиторів.

Література:

1. *Способін І. В.* Елементарна теорія музики. – М.: Музика, 1984. – С. 112–113.
2. *Павлюченко С.* Елементарна теорія музики. – К.: Музична Україна, 1997. – С. 104 /.
3. *Вахромєєв В. А.* Елементарна теорія музики. – М.: Музика, 1975. – С. 129–132/.
4. *Афонина Н. Ю.* Упражнения по элементарной теории музыки. – Л.: Музыка, 1986.

Питання по самоконтролю:

1. Які інтервали належать до характерних?
2. На яких ступенях будуються характерні інтервали:
 - а) у гармонічному мажорі;
 - б) у гармонічному мінорі;
3. Побудувати та розв'язати зб. 2 і зм. 7 в таких тональностях: сі \flat мажор, ля мажор, фа \sharp мінор, сі мінор.
4. Побудувати та розв'язати зм.7 і зб.5 в таких тональностях: ре мажор, соль мінор, ля \flat мажор, ре мінор, до мінор.
5. Визначити тональності та розв'язати інтервали

6. Побудуйте від даних звуків письмово і за фортепіано указані інтервали і розв'яжіть їх в усі можливі тональності:

7. Підберіть в музичних творах 3–4 приклади, в яких зустрічаються дисонуючі інтервали (зм.4, зб.5, зб.2, зм.7). Проаналізуйте їх.

ТЕМА: ПРАКТИЧНА ПОБУДОВА ТРИЗВУКІВ ТА ЇХ ОБЕРНЕНЬ ВІД ЗВУКІВ (ОСНОВНИХ І АЛЬТЕРОВАНИХ)

Методичні вказівки: Щоб побудувати тризвук від даного звука, треба знати порядок терцій у ньому (мажорний тризвук (В.3 + м.3), мінорний (м.3 + В.3), зменшений (м.3 + м.3), збільшений (В.3 + В.3).

Для побудови обернень тризвуків від будь-якого звука потрібно знати порядок інтервалів, які входять до даного акорду, а також чітко усвідомлювати їх ступеневу і тонову величину.

План.

1. Тризвуки. Консонуючі і дисонуючі тризвуки.
2. Обернення тризвуків.
3. Побудова тризвуків та їх обернень від звуків.

Література:

1. *Способін І. В.* Елементарна теорія музики. – М.: Музика, 1984. – С. 138–140.
2. *Павлюченко С.* Елементарна теорія музики. – К.: Музична Україна, 1997. – С. 67–68.
3. *Вахромєєв В. А.* Елементарна теорія музики. – М.: Музика, 1975. – С. 138–140.

Питання по самоконтролю.

1. Що називається тризвуком?
2. Перелічіть різновиди тризвуків. Чим вони відрізняються один від одного?
3. Скільки обернень має тризвук? Як вони створюються, називаються і позначаються?
4. Від кожного з даних звуків побудувати всі види тризвуків:

5. Побудувати від вказаних звуків секстакорди та квартсекстакорди всіх видів:

ТЕМА: ПОБУДОВА D_7 З ОБЕРНЕННЯМИ ТА РОЗВ'ЯЗАННЯМ У ТОНАЛЬНОСТЯХ ВІД 4-7 ЗНАКІВ.

Методичні вказівки: При розв'язанні D_7 і його обернень потрібно пам'ятати, що до складу D_7 входять три нестійких звуки, які розв'язуються на основі ладових тяжінь. Для отримання стійкого виду тонічного тризвука, основний звук D_7 переходить стрибком в тоніку. При розв'язанні обернень D_7 три його звуки рухаються в тому ж напрямку, що і при розв'язанні основного виду, основний же звук залишається на місці.

План.

1. D_7 , його обернення.
2. Особливості розв'язання D_7 та його обернень.

Література:

1. *Способін І. В.* "Елементарна теорія музики". – М.: Музика, 1984. – С. 114–115.
2. *Павлюченко С.* Елементарна теорія музики. – К.: Музична Україна, 1997. – С. 107–109.
3. *Вахромєєв В. А.* Елементарна теорія музики. – М.: Музика, 1975. – С. 145–146.
4. *Красинська Л., Уткин В.* Елементарная теория музыки. – М.: Музыка, 1991. – С. 191, 192.
5. *Афонина Н. Ю.* и др. Упражнения по элементарной теории музыки. – Л.: Музыка, 1986.

Питання по самоконтролю:

1. Що називається D_7 ? Дайте визначення D_7 .
2. Які дисонуючі інтервали входять до складу D_7 ?
3. Скільки обернень має D_7 ?
4. Як називаються обернення D_7 ?
5. В які акорди розв'язуються обернення D_7 ?
6. Побудувати та розв'язати D_7 у таких тональностях:
а) E – dur; cis – moll; д) Fis – dur; dis – moll;
б) As – dur; f – moll; е) Ges – dur; es – moll;
в) H – dur; gis – mol; l є) Cis – dur; ais – moll;
г) Des – dur; b – moll; ж) Cts – dur; as – moll;
7. Визначити тональності до яких належать такі акорди:

ТЕМА: ТРАНСПОЗИЦІЯ. СПОСОБИ ТРАНСПОЗИЦІЇ

Методичні вказівки: В даній темі потрібно звернути увагу на те, наскільки важливе застосування транспозиції в роботі вокалістів, концертмейстерів, при грі на транспонуючих інструментах (альт, тромбон, віолончель та ін.).

Перед тим, як перенести музичний твір в іншу тональність, потрібно ознайомитись зі способами транспонування. Техніка транспонування найбільш доступно описана у підручниках з "Теорії музики" Павлюченко С. І. (ст. 143–145), Способіна І. В. (ст. 162–164), Вахромєєва В. А. (ст. 185–187).

План.

1. Способи транспозиції.
2. Техніка транспонування.
3. Застосування транспозицій.

Література:

1. *Способин І. В.* Елементарна теорія музики. – М.: Музика, 1984. – С. 162–164.
2. *Павлюченко С.* Елементарна теорія музики. – К.: Музична Україна, 1997. – С. 143–145.
3. *Вахромєєв В. А.* Елементарна теорія музики. – М.: Музика, 1975. – С. 185–187.
4. *Красинская Л., Уткин В.* Елементарная теория музыки. – М.: Музыка, 1991. – С. 154–157.

Питання по самоконтролю:

1. Що означає транспонувати музичний твір?
2. Чим викликається необхідність транспозиції?
3. Скільки існує способів транспозиції?
4. На який інтервал допускається транспозиція шляхом заліку ключів або ключових знаків?
5. Чи можлива транспозиція на хроматичний півтон шляхом заміни ключів?
6. Транспонувати першим та другим способом на 1 тон вгору, на 1 тон вниз, на м. 3 вгору, на ч. 5 вгору, на В. 3 вниз такі мелодії: Т. Римський-Корсаков “Золотий півник”; О. Аляб’єв “Соловей”; М. Глінка “Іван Сусанин” Краков’як.

ТЕМА: МЕЛІЗМИ. ЇХ ВИКОРИСТАННЯ В УКРАЇНСЬКІЙ, РОСІЙСЬКІЙ ТА ЗАХІДНОЄВРОПЕЙСЬКІЙ МУЗИЦІ.

Методичні вказівки: Мелізми застосовувались в різні епохи композиторами багатьох країн. Особливо вони були розповсюджені з середини XVII ст. в творчості клавесиністів Ж-Ф. Рамо, Ф. Куперена, Д. Скарлатті; пізніше – у Й. С. Баха, віденських класиків (Й. Гайдна, В. А. Моцарта, Л. Бетховена).

Застосовували багато мелізмів композитори початку XIX ст. зокрема М. Глінка, О. Аляб’єв.

План.

1. Мелізми. Історія виникнення.
2. Характеристика найбільш часто вживаних видів мелізмів: форшлаг, мордент, групетто, трель.
3. Використання мелізмів в українській, російській та західноєвропейській музиці.

Література:

1. *Способин І. В.* Елементарна теорія музики. – М.: Музика, 1984. – С. 175–181.
2. *Павлюченко С.* Елементарна теорія музики. – К.: Музична Україна, 1997. – С. 147–152.
3. *Вахромєєв В. А.* Елементарна теорія музики. – М.: Музика, 1975. – С. 185–187.
4. *Красинская Л., Уткин В.* Елементарная теория музыки. – М.: Музыка, 1991. – С. 258–281.

Питання по самоконтролю:

1. Перелічіть і дайте коротку характеристику усіх видів мелізмів.
2. Чим відрізняється довгий форшлаг від короткого?
3. Назвіть різновиди мордента.
4. Що таке групетто і як воно виконується?
5. У творах слідуючих композиторів знайти усі види мелізмів і розібрати форму їх виконання:
 - а) П. Чайковський “Времена года” № 5, “Белые ночи”.
 - б) Ф. Шуберт “Музыкальный момент” соч. 94 № 3.
 - в) И. С. Бах. Двухголосная инвенция.
 - г) В. А. Моцарт. Сонатина В-dur, I ч.
 - д) И. С. Бах. Англійська сюїта А-dur. Жига.
 - е) П. И. Чайковський “Детский альбом”. “Полька”, “Песня жаворонка”.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Афонина Н. Ю.* и др. Упражнения по элементарной теории музыки. – Л.: Музыка, 1986.
2. *Вахромеев В. А.* Элементарная теория музыка. – М.: Музыка, 1975.
3. *Красинская Л., Уткин В.* Элементарная теория музыки. – М.: Музыка, 1991.
4. *Павлюченко С.* Елементарна теорія музики. – К.: Музична Україна, 1997.
5. *Савчук Н., Матійце Л.* Українська пісня на уроках сольфеджіо. – Львів, 1995.
6. *Сарджент І.* Джаз. – М.: Музика, 1987.
7. *Симоненко В.* Мелодії джазу. – К.: Музична Україна, 1984.
8. *Способин И. В.* Элементарная теория музыки. – М.: Музыка, 1984.
9. *Фридкин Г.* Практическое руководство по музыкальной грамоте. – М.: Музыка, 1974.
10. *Хвостенко В.* Сборник задач и упражнений по элементарной теории музыки. – М.: Гос. муз. изд-во, 1960.
11. *Юркевич Ю.* Словник музичних термінів. – К.: Музична Україна, 1977.